

v.d.P. (Van de Poele Tramway Cy). In 1894 werd de eerste ringlijn te Brussel aangelegd en werd tevens de lijn naar Ukkel gebouwd.

Op het einde van 1891 was de uitvindingskracht van de geniale v.d.P. nog in volle ontwikkeling en al zijn uitvindingen werden met succes bekroond. Tijdens de uitvoering der werken op de tentoonstelling te Chicago deed hij echter, terwijl hij aan een onvoltooid gebleven verlichtingsapparaat werkte, een verkoudheid op die zo ernstig werd dat hij op 17 maart 1892 ten gevolge van een aanval van mazelen en een longontsteking overleed, nauwelijks 46 jaar oud. Dit betekende het einde van een schitterende loopbaan in volle ontwikkeling. Bij zijn dood had deze geniale Vlaming 444 toepassingen voor patenten gevonden en ca. 250 VS-octrooien op zijn naam gebracht, allemaal industriële toepassingen van de elektriciteit, en dat alles in een periode van slechts 15 jaar.

V.d.P., die in Amerika „the flemish Edison” en „the flemish Tesla” werd genoemd, was een algemeen ontwikkeld man; behalve zijn moedertaal, het Nederlands, sprak hij vlot Frans en Engels. Om zijn vooruitstrevende sociale opvattingen werd hij door eenieder geacht en geëerd. Zijn bronzen borstbeeld, een werk van de beeldhouwer R. Kraus, prijkt nu nog in de stadsbibliotheek te Lynn/Massachusetts. Zonder twijfel genialer dan Z. Gramme, is v.d.P., die door zijn trolley-systeem snel openbaar vervoer heeft mogelijk gemaakt (stadstram) en de ontwikkeling van het openbaar vervoer in Europa en Amerika sterk heeft bevorderd, in zijn geboorteland bijna een onbekende gebleven. In de loop van 1892, na het overlijden van v.d.P., werden de verschillende tramwegmaatschappijen, o.a. Edison-Sprague e.a. door de Thomson-Houston Cy opgeslorpt en zo ontstond dan de General Electric Cy, die met één slag in het bezit kwam van meer dan de helft der octrooien i.v.m. de industriële toepassing van de elektriciteit die in de V.S. gedurende een 15-tal jaren werden uitgereikt.

Sindsdien ging het in de V.S. steeds in stijgende lijn. Het totaal der Amerikaanse netten bedroeg in 1892: 6.534 km lijn-

lengte en 8.892 tramwagens, in 1897: 22.949 km lijnlengte en 39.748 tramwagens. Europa kende een minder snelle ontwikkeling van het openbaar vervoer: einde 1885 bedroeg de totale lengte van de spoorwegen en elektrische tramwegen in exploitatie 52 km. De eerste elektrische tramweglijn werd gebouwd in Lichtervelde bij Berlijn ca. 1885.

In 1946 werd, ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van de geboorte van v.d.P., een gedenkplaat aan zijn geboortehuis te Lichtervelde aangebracht; die plechtigheid werd toen bijgewoond door een kleindochter uit Amerika.

Lit.: G. WEYNS, Karel van de Poele, in: *Technisch-Wetenschappelijk Tijdschrift*, orgaan van de Vlaamse Ingenieursvereniging, jg. 15, nr. 7 (juli 1946), 77-81; — K. van de Poele, in: *Winkler Prins encyclopedie van Vlaanderen*, 1974, dl. 4, 524; — F. STOCKMANS, in: *Biogr. Nat.* dl. XXXIX (1976), kol. 733-742, s.v. POELE (Charles Van de).

Leo VAN CANT

PYPE, Hendrik-Frederik, priester, aalmoezenier-ter-zee en sociaal hervormer.

Geboren te Geluwe op 12 jan. 1854 als zoon van Carolus-Ludovicus, landman te Terhand-Geluwe, en van Ursula Deltour. Overleden te Oostende op 3 juni 1926 en er begraven op het kerkhof Nieuwpoortse Steenweg.

P. bracht zijn jeugd door op het land te Terhand-Geluwe. Hij liep er gemeenteschool en was vervolgens leerling aan het college te Menen. Vandaar trok hij naar het Seminarie te Roeselare en werd er op 7 juni 1879 priester gewijd. Op 21 aug. 1879 werd hij aangesteld als leraar aan het college te Nieuwpoort en op 12 nov. 1884 werd hij onderpastoor op de H. H. Petrus en Paulusparochie te Oostende, waar overwegend een vissersbevolking leefde.

P. legde er spoedig contacten met de verarmde en ongeletterde vissers en nam hun soms heel droevig sociaal lot nauw ter harte. Zo heeft hij tijdens de Vissersopstand van 23-24 aug. 1887 een bemiddelende rol gespeeld tussen de ordediensten en de opstandige vissers.

Op 22 mei 1886 werd hij tot aalmoezenier ter zee aangesteld. Hij deed dienst op de visserijwachtschepen „Ville d'Anvers”, „Ville d'Oostende” en later op de „Zinnia”. Deze schepen bevoeren de Noordzee om toezicht te houden over de visserij, bij-

stand en zielzorg te verlenen en om geschillen te beslechten. Tijdens zijn vele tochten op die wachtschepen legde P. zich ook intens toe op de studie van de visserij en de zeevaartkunde. De onervarenheid der jonge vissers bracht P. ertoe over te gaan tot het stichten van een school waar jongelui op een systematische manier het beroep van visser ter zee konden aanleren. Met de steun van de Broeders van Liefde, bijgestaan door enige specialisten, en met de financiële inbreng van de Oostendse burgerij kon P.'s „Vrije Visserijschool Sint-Andreas” in 1887 starten. De leerlingen leerden er alles over het gebruik en onderhoud van de schepen, het nettenbreien, de theorie van de zeevaart en de visserij, navigatie enz. Na het bezoek van Prins Albert en Prinses Elisabeth werd P.'s visserijschool spoedig een tot ver in het buitenland gewaardeerde modelinstelling. Later stichtte hij in samenwerking met de Zusters van Sint-Vincentius de „Germana”, een naai- en kookschool voor vissersmeisjes.

In de visserijschool richtte P. een maritiem museum in, waar vissen, schelpen, maritieme gebruiksvoorwerpen en rariteiten een plaats vonden. Het museum zelf heeft bestaan tot ca. 1967 in de inmiddels hernieuwde schoolgebouwen van het H. H. Petrus en Paulusplein, evenwel uitgebreid met een aquarium.

P. zelf schreef ook leerboeken betreffende de visserij : *Een boekskje voor de visschers en de visschersscholen* (Oostende, 1890) ; *Over visscherij* (Nederlandsche Boekhandel, 1911) ; *Over motoren* (Gent, 1912) ; en, van een andere aard : *Kerkeboek voor Zeelieden* (Oostende). Verder schreef hij een bijdrage voor het boek *La mer* (Brussel, uitg. Touring Club de Belgique, 1922). Onder het pseudoniem „Zeeman” schreef hij van 1909 tot 1914 tal van bijdragen in *De Vlaamsche Zeevisscher*.

Ook de stichting van de „Vrije Visschers-gilde T Zal wel gaan” lag volledig in de lijn van zijn sociale inzet ten bate van het Oostendse vissersvolk (1896). De Vrije Visschersgilde omvatte een kas tegen ongelukken op zee, een spaarkas en een pensioenkas. In het lokaal van de gilde was er verder plaats voor toneel, zang, voordrachten, kaartspel, enz.

Door deze niet aflatende werking ten voordele van de vissers en hun familie verwierf P. grote populariteit. Op 2 mei 1922 werd P. op rust gesteld. Door ziekte gekweld stierf hij kort na een Lourdes-reis in juni 1926. Zijn begrafenis groeide uit tot een grandioos eerbetoon. De door P. gestichte visserijschool kreeg na zijn dood zijn naam. Ze bestaat nog steeds.

Van P. zijn talrijke foto's bekend. Ze berusten o.m. in het Stadsarchief te Oostende en in de verzamelingen van de Oostendse Heemkundige Kring „De Plate”. Fotograaf M. Antony maakte de reportage van zijn begrafenis. Jan de Clerck portretteerde hem op het schilderij „Paster Pype en zijn vissers” (Oostende, Vrije Visserijschool Pastor Pype). Het Heemkundig Museum „De Plate” bewaart verder nog een portretmedaillon van P., hem aangeboden ter gelegenheid van een huldebetoon. In Oostduinkerke en Oostende kregen straten P.'s naam.

Lit. : Kronieken in de Oostendse weekbladen *Carillon*, *Duinengalm*, *Echo d'Ostende* en *Zeewacht*, periode 1884-1926 ; — E. DE SPOT, In memoriam Pastor Pype, in : *Ons volk ontwaakt*, 27 juni 1926 ; — H. VANDEPUT, Ostende et le littoral Belge, s.l., s.d. ; — E. DE SPOT, Vlaamsche zeevisschers. Kortrijk, 1942 ; — R. DENYS, Menhère Herrie, (Geluwe, 1964) ; — J. KLAUSING, De Broeders van Liefde en Oostende, in : *De Plate*, febr. 1975, 5 ; — Y. VYNCKE, Kent u ze nog ... de Oostendenaars. Zaltbommel, 1975, nr. 11 (portretfoto) ; — J. B. DREESEN, Het tweede visserijwachtschip „Ville d'Anvers”, in : *De Plate*, 78/107-108 ; — Dit is West-Vlaanderen, 2, Sint-Andries, s.d.

Norbert HOSTYN